

מחווון תשובות לשאלון אזרחות לעולים חדשים, מס' 034284, קיץ תשפ"ג, 2023

הנחיות כלליות:

- * במחווון זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * במחווון מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמידים כללו בתשובתם רכיב שאינו כלול במחווון, על המעריכים לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד ובהתייעצות עם מעריכים בכירים.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * לוכסן ① מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה). חלקי תשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות במחווון מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.

פרק ראשון

על הנבחנים לענות על שש סעיפים מן השאלות 1-3 (לכל סעיף – $10\frac{2}{3}$ נקודות).

1. מדינת ישראל – מדינה יהודית

א. דרכים לחיזוק הקשר עם יהודי התפוצות (שתי דרכים):

- עידוד עלייה באמצעות הפעלת הסוכנות היהודית ותוכניות ייחודיות שונות.
- סיוע ליהודים בעולם מפני רדיפות ואנטישמיות.
- סיוע לקהילות יהודיות בתחום החינוך והתרבות היהודית / חיזוק הזהות היהודית.
- הפעלת ארגונים יהודיים.

ב. סמלים של מדינת ישראל (ציון שני סמלים והסבר של אחד):

- סמל המדינה: המנורה בעלת שבעת הקנים שהייתה אחד מכלי המשכן והמקדש, ענפי הזית – סמל של שלום, השם "ישראל" – זכר לממלכת ישראל.
- דגל המדינה: צבעי תכלת ולבן – צבעי הטלית, ומגן דוד – סמל יהודי עתיק מן המאה ה-13.
- המנון "התקווה": מבטא את הגעגועים לארץ-ישראל והשאיפה לריבונות יהודית. המנון של התנועה הציונית.

ג. הצדקה טבעית:

- זכותו הטבעית של העם היהודי להקים מדינה כמו כל עם אחר. הצדקות להקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל המכירות בזכותו של העם היהודי להגדרה עצמית במדינה עצמאית.

הצדקה בין-לאומית:

- החלטות רשמיות של מדינות וגופים בין-לאומיים / המכירות בזכותו של העם היהודי להקמת מדינה בארץ-ישראל. דוגמאות: הקונגרס הציוני הראשון (תכנית בזל), הצהרת בלפור וכתב המנדט, החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 (החלטה 181).

2. עקרונות הדמוקרטיהא. עקרון הפלורליזם:

- הכרה בקיומן של קבוצות שונות ומגוונות בחברה ועידודן.
- קידום רעיונות ואינטרסים של הקבוצות השונות. יש תחרות בין קבוצות המנסות להשפיע השלטון.
- בבחירות דמוקרטיות: כלל האזרחים רשאים לבחור ולהביע את רצונם. עקרון הפלורליזם מתבטא בכנסת כאשר יש מגוון של מפלגות המייצגות קבוצות שונות בציבור.

ב. תנאים לקיום בחירות דמוקרטיות (שני תנאים):

- כלליות:** כל אזרחי המדינה זכאים לבחור ולהיבחר למוסדות הנבחרים במדינה.
- חשאיות:** איש מלבד הבוחר לא יודע במי בחר, כדי להבטיח שהבוחר לא יושפע מלחצים של גורמים שונים.

ג. זכויות האדם (להסביר ולציין שתיים):

- זכויות יסוד המוקנות לכל אדם באשר הוא אדם / באשר הוא נברא בצלם אלוקים / באשר הוא תכלית לעצמו מלידתו.
- זכויות טבעיות שאינן מוענקות על ידי השלטון ואינן תלויות בו. חובת המדינה להגן על הזכויות הטבעיות.
- מקובל למנות בין הזכויות הטבעיות: חיים וביטחון, קניין, חירות, שוויון, כבוד והליך משפטי הוגן

3. רשויות השלטון:א. שני תפקידים לבית המשפט העליון:

בית המשפט עליון לערעורים:

- הוא סמכות ערעור עליונה על החלטות של בית משפט מחוזי
- פסיקה בבית המשפט העליון נחשבת תקדים מחייב לערכאות נמוכות יותר

בית המשפט גבוה לצדק

- מאפשר לכל אדם/ארגון לעתור בנוגע להחלטות של רשויות המדינה או גופים ציבוריים אשר לדעתו גורמות לו עוול או פוגעות בזכויותיו
- משמש ערכאה ראשונה ואחרונה בסוגיות שבהן הוא מטפל
- פועל באמצעות צווים שמבטלים החלטות או פעולות של רשויות המדינה

ב. אופוזיציה מפקחת ומבקרת את פעילות הממשלה (שתי דרכים):

- הצעות להצבעת אי-אמון בממשלה
- שאילתה
- ייצוג דעות המיעוט בציבור האזרחים
- השתתפות בוועדות הכנסת

ג. קבלת האזרחות מכוח חוק השבות:

- כל יהודי שעולה למדינת ישראל מכוח חוק השבות מקבל אוטומטית אזרחות ישראלית
- זכות זו מוענקת גם לבן זוגו של היהודי, לילדיו, נכדיו ובני זוגם
- יהודי - כל מי שנולד לאמא יהודייה או התגייר ואינו בן דת אחרת

הסבר

ציטוט: "בהצעה זו נכד של יהודי יוכל לעלות למדינת ישראל אך לא יקבל אזרחות ישראלית כפי שהיה נהוג עד היום, אלא מעמד של תושב קבע". במילים אחרות, הצעת החוק באה לתקן את דרך קבלת האזרחות מכוח חוק השבות ולבטל את קבלת האזרחות האוטומטית שהייתה ניתנת לנכד של יהודי לפי חוק האזרחות.

פרק שני

על הנבחנים לענות בקצרה על שלוש מהשאלות 4-8 (לכל שאלה – 12 נקודות).

4. זהות דתית:

– השתייכות לקבוצה של בעלי יסודות רעיוניים ואורח חיים מבוססים על דת משותפת כגון דת מוסלמית, דת יהודית, דת דרוזית, דת נוצרית וכו'.

– הקשר בין האדם והדת שבה הוא מאמין

זהות לאומית:

– השתייכות לקבוצה שלה יסודות משותפים אתניים, תרבותיים או יסודות פוליטיים (רעיוניים), השואפת לממשם במסגרת מדינה עצמאית, כגון לאום יהודי או לאום פלסטיני וכו'

– הקשר בין האדם לעם אליו הוא שייך

5. שתי התחייבויות ליחס למיעוטים על פי הכרזת העצמאות:

– שמירה על המקומות הקדושים של כל הדתות

– פיתוח הארץ לטובת כל התושבים

– קיום שוויון זכויות ללא הבדל דת, גזע ומין

– הבטחת חופש דת, לשון, מצפון, חינוך ותרבות.

– הבטחת אזרחות מלאה

– הבטחת נציגות מתאימה בכל מוסדות המדינה

– קריאה לשמור על השלום

6. חוק איסור גידול חזיר:

החוק אוסר לגדל חזיר בישראל במקומות שיש בהם רוב יהודי או מוסלמי, מלבד באזורים מסוימים שבהם מותר לגדל חזירים על במות מיוחדות.

הסבר: החזיר היא חיה טמאה האסורה למאכל על פי ההלכה היהודית.

7. מבקר המדינה: עומד בראש מוסד לביקורת המדינה. תפקידו: לקיים ביקורת על המשק, הנכסים, הכספים, ההתחייבויות והמנהל של המדינה.

הגופים הנתונים לביקורת: כל משרדי הממשלה, רשויות מקומיות, מוסדות וגופים המצויים בבעלות המדינה או כל מוסד המקבל תקציב מן המדינה.

דמוקרטיה עקיפה: ביטוי של עקרון שלטון העם במדינה מודרנית – כלל האזרחים בוחרים בנציגים ומעבירים להם את הסמכות לקבל את ההחלטות בענייני המדינה.

8. אחריות מיניסטריאלית:

– אחריותו של שר לכל הנעשה במשרדו (גם לדברים שלא ידע עליהם או שנעשו בניגוד להוראותיו)

– האחריות היא כלפי הכנסת וכלפי ראש הממשלה.

– השר מחויב לענות על שאילתות ולמסור דוחות על פעילות המשרד